

Nr 681.

Av herr Hjalmarson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, med förslag till lag om investeringskonto för skog, m. m.

De kungl. propositioner med förslag till åtgärder på den ekonomiska politikens område, som framlagts för årets höstriksdag, ha det draget gemensamt, att de syfta till att dämpa den rådande och befarade inflationskonjunktorens följder. Däremot har själva grundproblemet — överkonjunktorens orsaker och de samhällseliga möjligheterna att undanröja eller dämpa dessa — endast i allmänna formuleringar blivit föremål för intresse. Själva huvudfrågan att förena hög, jämn och effektiv sysselsättning med ett hållbart penningvärde har också överlämnats till en mera långsiktig och väsentligen teoretiskt inriktad utredning.

Gemensam för de framlagda, konkreta förslagen är också föreställningen att det skall vara möjligt att utan nämnvärda icke önskvärda följdverkningar möta en s. k. vinstkonjunktur med statlig tvångsdisposition av efter omständigheterna bestämda extra ordinära andelar av företags eller enskildas inkomster, antingen i form av extra skatter eller av »spärrkontoinsättningar» av olika slag. Uppenbarligen syfta förslagsställarna därmed till att för de enskildas del ersätta det frivilliga sparandets efterfrågebegränsande effekt med tvångsvis genomförda begränsningar i efterfrågemöjligheterna och, vad företagen angår, till att genom indragning av rörelsemedel och begränsning av lönsamheten skapa motståndskraft mot de av de anställdas krav på nominella inkomstförbättringar som översysselsättningen aktualiserar.

Det finnes anledning att anmäla starka betänkligheter mot dessa av allmänna ekonomiska skäl motiverade skatteförslag — antingen de klädas i tekniskt sett mera generell form eller insätts punktvis. Möjligheterna att utforma dem generellt äro för övrigt av allt att döma synnerligen begränsade. I ett läge där de drivande krafterna bakom överkonjunktoren kvarstå med oförminskad verkningskraft övervältras skatter av detta slag. Av företagen förvandlas de förr eller senare till kostnader, av de enskilda till »kompensationsberättigade utgifter». En skatt kan aldrig få den behöfliga smidigheten vare sig till sin varaktighet eller utformning. »Skattetänkandet» växer, och dettas ur alla synpunkter olyckliga följder bli allt mer framträdande. Den administrativa apparaten sväller, och framför allt beskåras på

ett ur allmän synpunkt skickelsedigert sätt den enskildes rörelsefrihet och ekonomiska självständighet. Därtill kommer att av allt att döma inga hållbara garantier kunna skapas för att icke — ens då så icke varit avsikten — de medel det allmänna tager in gå ut igen på olika sätt och vägar. Att använda tillfälliga skatter eller andra tvångsförelägganden av samma slag för att efter politiska grunder förändra inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället är icke rimligt.

Den väsentliga uppgiften i ett läge som dagens med dess tecken till återvändande balans men också dess risker för den närmaste framtiden måste vara att angripa inflationskonjunkturens orsaker och att på så sätt skapa förutsättningarna för en lugn och säker ekonomisk utveckling inom landet samt effektivast möjliga beredskap mot möjligen kommande nya påfrestningar från utlandet. Detta sker bäst om statsmakterna bestämma sig för följande omedelbara åtgärder:

1) en bestämd och hård kreditåtstramning som icke nöjer sig med att centralbanken uppträder »neutralt» utan förvandlar den till en aktiv faktor i den nödvändiga strama politiken. Som en konsekvens härav övergives den »låsta räntans politik»,

2) omedelbara åtgärder i syfte att nedbringa statens utgifter, upphörande av alla statliga lån i riksbanken i andra fall än då dessa uteslutande ha till syfte att motverka tillfälliga svängningar, statlig upplåning på marknaden,

3) beslutsamma åtgärder för att stimulera enskilt och frivilligt sparande i dess olika former.

Den princip vi härvid vilja förorda innebär följande. För varje belopp, som under 1952 eller 1953 av nysparade medel insättes i sparbank, bank eller annat kreditinstitut, gottskrives insättaren 25 procent i skatterestitution; förutsättningen för att denna restitution skall utbetalas är dock att sparmedlen få innestå jämväl under 1954 och 1955. Uttagas sparmedlen helt eller delvis före utgången av 1955 bortfaller skatterestitutionen i motsvarande mån. Ränta utgår i vanlig ordning å insatta medel. Insättning å ifrågavarande konto maximeras till 1 000 kronor per år för ensamstående och till 2 000 kronor för gifta. Kontrollen över att de insatta medlen representera ett nysparande sker deklarationsvägen.

Vi betrakta det som en väsentlig fördel med här föreslagna anordning att spararen hela tiden fritt får förfoga över sina pengar. Det blir alltså icke fråga om insättning å s. k. spärrkonto. Å andra sidan är villkoret för skattebefrielse att sparmedlen få innestå viss tid.

4) snabbt och målmedvetet utnyttjande av det rådande internationella prisläget för att bygga upp en tillfredsställande valutareserv.

Åtgärder av denna art äro grundförutsättningen för att andra ingripanden skola få effekt. De böra ligga i botten. Utöver dem måste man säkerligen vara beredd att pröva mera speciella ingripanden även av tillfällig art. Bland sådana kunna nämnas en riktigt avpassad investeringsavgift, en omläggning

av bostadspolitiken och av den mera ordinära skattepolitiken. Det bör måhända i sammanhanget även uttalas en varning mot metoden att skapa ny köpkraft i form av nya subventioner. Även om man på det viset tror sig nå fördelar på andra områden bör man besinna den påfrestning på penningvärdet konstlad köpkraft måste medföra i ett läge med övernormal efterfrågan samt den indirekta eller direkta påfrestningen på valutareserven.

Om man betecknar situationen just nu som en vinstkonjunktur eller ej är en fråga om uttryckssätt. Det är fråga om en inflationskonjunktur, vilken som alla sådana skapar betydande vinster och andra inkomstökningar åt vissa grupper. Många ägare av realkapital, bland dem skogsägarna, ha kunnat räkna med under alla förhållanden stigande inkomster i pengar räknat. Även andra grupper — till exempel vissa byggnadsarbetare — ha haft samma förmån. Att det måste vara angeläget att under sådana förhållanden vidtaga speciella åtgärder är odiskutabelt.

I detta läge har emellertid Kungl. Maj:t i proposition nr 225 framlagt förslag till lag om investeringskonto för skog. Detta förslag innebär att skogsägare under viss tid framåt skola avstå från att själva disponera de ökade skogsvinsterna. Medan emellertid steriliseringen av exportföretagens vinster kom till stånd efter förhandlingar och åtföljande överenskommelser med vederbörande branschorganisationer, innebär det nu föreliggande förslaget ett direkt tvångsförfarande.

Vi äro för vår del starkt medvetna om nödvändigheten av att största möjliga del av skogsinkomsterna förvandlas till sparande. Den bristande inre balansen i vår ekonomi kräver över huvud taget en väsentlig ökning av sparatet. Därtill kommer den sannolikt tillfälliga arten av de inkomster det här rör sig om. Vi äro därför beredda att gå mycket långt för att få en sådan ökning till stånd och ha i första hand sökt bedöma problemet med hänsyn till vilken lösning, som skulle ge det bästa resultatet.

Gentemot det av utredningsmannen framlagda förslaget har bl. a. anmärkts, att det skulle leda till en minskning av skogsuttagen med olyckliga verkningar för såväl exporten som bränsleförsörjningen. De av departementschefen företagna ändringarna i förslaget äro olivvelaktigt ägnade att minska dessa farhågor men ha ingalunda kunnat eliminera desamma. Många skogsägare komma helt säkert, om förslaget genomföres, att bedöma det förenligt med deras intresse att underlåta att avverka eller att i varje fall hålla nere sina avverkningar. Detta är enligt vår mening en allvarlig anmärkning. Det är ytterst viktigt att avverkningarna hållas på tillräcklig nivå. Den rådande konjunkturen på skogens område, som icke kan beräknas bli bestående, tillför vårt land främmande valuta i den omfattning, att det finns all anledning att så långt möjligt utnyttja densamma. Det bör hållas i minnet, att de skogsägare, som i dagens läge företaga erforderliga avverkningar, icke enbart tjäna sina egna utan också landets intressen.

En möjlighet att göra det föreliggande förslaget mer lockande är att göra de insatta medlen räntebärande även under de första åren. Det torde rent psykologiskt ha betydelse, att skogsägaren kan räkna med en viss avkastning av sitt kapital, lika väl om han gör uttag ur skogen som om han låter kapitalet kvarstå.

I detta sammanhang vilja vi framhålla, att den lindring av progressionens verkningar, som avsättning till investeringsfond innebär i det att inkomsten får vid beskattningen fördelas på flera år, enligt vår mening icke bör föranleda ett missgynnande av skogsägaren i andra avseenden. Denna lindring är nämligen — eftersom skogsuttagen merendels omfatta flera års tillväxt — en berättigad korrigerings av det nuvarande på beskattningsårets slutenhet grundade skattesystemet. Att här närmare ingå på detta förhållande, som utförligt utvecklats i tidigare motioner om investeringsfond för skogsbruket, torde icke vara behövt.

En möjlighet att i de individuella fallen befrämja avsättning till investeringsfond är att medge avsättning med högre belopp än som motsvarar 40 % av rotvärdet, vilket enligt förslaget är maximum. Det kunde t. o. m. ifrågasättas att icke stadga någon som helst övre gräns. Även om detta helt säkert skulle vara synnerligen effektivt, ha vi emellertid icke velat gå så långt, då skogsägarna därigenom skulle få större vinning än vi anse förenlig med önskemålen att rätta till den med beskattningsårets slutenhet sammanhängande orättvisan. Däremot vilja vi förorda att gränsen i princip höjes till 60 %, vilket för egna avverkningar — till avsalu eller för förädling i egen rörelse — skulle motsvara 30 % mot av departementschefen föreslagna 20 %.

Det mest väsentliga — även sett enbart ur effektivitetens synpunkt — är emellertid enligt vår uppfattning att tvångskaraktären i förslaget elimineras. Skogsägarna böra få rätt att avsätta till investeringsfond men icke åläggas skyldighet därtill. De böra även få rätten att vid behov uttaga medlen. All erfarenhet talar för att frivillighet ger det bästa resultatet. Den som vet, att han har möjlighet att disponera sina pengar utan att fråga statlig myndighet om lov, möter icke det psykologiska hinder för sparande, som tanken på en eventuell framtida utgift reser. Han kan följaktligen insätta större belopp än om en uttagningsspärre förefinnes. Sedan insättningen väl är gjord, verkar det psykologiska hindret på motsatt sätt. Det måste då föreligga starka skäl för att han skall göra ett uttag från sitt sparkonto. Dessa förhållanden jämte det att skatten lindras och dess betalning uppskjutes komma enligt vår mening att vid ett på frivillighetens grund uppbyggt system ge ett kvantitativt icke oväsentligt större sparande än det i propositionen föreslagna tvångsförfarandet.

Det är också att märka att ett schablonmässigt system som det av departementschefen förordade måste få ogynnsamma verkningar i ett stort

antal enskilda fall. Skogsägare som äro svårt ställda skulle kunna bringas i ekonomiskt trångmål. Man kan icke här jämföra med exportavgifterna, som träffa ett fåtal större företag. Här är det i stället fråga om ett mycket stort antal skogsägare med sinsemellan mycket olikartade ekonomiska förutsättningar.

En jämförelse mellan den användning en frivilligt uppbyggd investeringsfond erhåller och den som kommer till stånd vid ett av staten bundet förfarings sätt synes oss icke heller tala till detta senares förmån. I den mån skogsägaren tar ut medlen för att använda dem i skogsvårdande syfte, fullgör han en viktig funktion. De för närvarande eftersatta investeringsbehoven för skogsbrukets del uppgå till många hundra miljoner kronor.

Viss del av medlen kan också åtgå till en förbättring av skogsarbetarnas arbetsförhållanden. Denna grupp har tidigare, då skogsbrukets lönsamhet var mycket låg, hört till de mest eftersatta. För det framtida skogsbruket är det ett livsviktigt villkor att den ännu kvarvarande skogsarbetarstammen icke lämnar sitt yrke.

Det återstår därefter möjligheter att skogsägaren disponerar de insatta medlen för egen del. I så fall drabbas han av en i många fall hård marginalskatt. Tanken härpå bör vara ett effektivt hinder utom där tvingande skäl föreligga.

En effektiv sterilisering av ifrågavarande medel i statens hand skulle kräva en annan riksbankspolitik än den hittills förda. De erfarenheter som gjorts i tidigare sammanhang, då avsikten uppgivits vara att företa en sterilisering av till staten indragna medel, bjuda icke till någon större tilltro till resultatet. Vi ha icke kunnat finna annat än att pengarna på nytt förts ut i marknaden och sålunda *icke* steriliserats.

Vi vilja slutligen framhålla, att vi icke anse det riktigt — bl. a. ur rätts-säkerhetssynpunkt — att vidtaga särskilda åtgärder mot enskilda inkomststoppar, delvis uppkomna på grund av regeringens egen politik. Det normala är att den progressiva beskattningen där får fylla sin funktion.

Under återopande av vad här anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i det i proposition nr 225 framlagda förslaget till lag om investeringskonto för skog att frivilliga avsättningar må ske intill sextio procent av den å beskattningsåret belöpande köpeskillingen för skog, som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt, samt trettio procent av den å beskattningsåret belöpande köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter och av saluvärdet av skogsprodukter, som under beskattningsåret uttagits för förädling i egen rörelse,

att de insatta medlen omedelbart skola bli räntehärande samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför
erforderliga författningsändringar.

Stockholm den 14 november 1951.

Jarl Hjalmarson.

Martin Skoglund.

E. V. Staxäng.

Erik Hagberg
i Malmö.

E. Birke.

Folke Kyling.

Elis Håstad.

Torgil von Seth.
